

Регулювання платіжного балансу є фундаментальною складовою загальної макроекономічної політики держави. Стратегічною метою державного регулювання у цій сфері є досягнення зовнішньої рівноваги. Вона передбачає підтримання такого стану платіжного балансу, за якого країна здатна безперешкодно забезпечувати стабільність національної грошової одиниці, своєчасно й у повному обсязі обслуговувати зовнішні зобов'язання, не створюючи при цьому штучних перешкод для внутрішнього економічного зростання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6). Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2009. 351 p. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf> (дата звернення 06.06.2026).
2. Нормативна база. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/legislation> (дата звернення 06.06.2026).

Косторной С. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Катафєєва В. Д.

здобувачка вищої освіти

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного,

м. Запоріжжя, Україна

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Зміцнення платіжного балансу України в умовах тривалої воєнної агресії та геополітичної нестабільності вимагає докорінної трансформації державної економічної політики. Існує об'єктивна необхідність переходу від моделі

«зовнішнього утримування», що базується на фінансових дотаціях, до моделі «самодостатнього відновлення». Ключовими завданнями на цьому шляху є мінімізація структурного дефіциту рахунку поточних операцій, оптимізація фінансового рахунку та забезпечення довгострокової боргової стійкості держави.

Для стабілізації рахунку поточних операцій критично важливим є відхід від сировинної моделі експорту, яка характеризується високою вразливістю до логістичних шоків та волатильності світових цін.

Стратегічні пріоритети диверсифікації експорту:

Диверсифікація та поглиблення переробки. Перехід від експорту первинної сировини (зернові культури, залізна руда) до виробництва продукції з високою часткою доданої вартості (продукція харчової промисловості, біоетанол, машинобудування).

Інтеграція в європейський екологічний простір. Адаптація металургійного та енергетичного секторів до стандартів Європейського зеленого курсу (Green Deal) та механізму прикордонного вуглецевого коригування (CBAM). Це є обов'язковою умовою збереження позицій на європейському ринку в середньостроковій перспективі.

Розвиток сектору DefenseTech. Формування нового наукомісткого кластеру експорту озброєнь та послуг військового призначення, що пройшли верифікацію в реальних бойових умовах.

Інституційна підтримка експортерів. Розширення мандату Експортно-кредитного агентства (ЕКА) в частині страхування експортних контрактів від воєнних ризиків та державне сприяння сертифікації української продукції за стандартами ЄС.

Паралельно має реалізуватися стратегія імпортозаміщення, спрямована на розширення внутрішнього виробництва товарів широкого вжитку та зменшення обсягів критичного імпорту.

Одним із деструктивних чинників сучасного стану платіжного балансу України є дефіцит за статтею «Послуги». Відповідно до методологічних стандартів Шостого керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції

МВФ (КПБ6) [1], витрати українських вимушених мігрантів за кордоном (безготівкові розрахунки та зняття готівки) обліковуються як імпорт послуг за статтею «Подорожі».

У сучасних умовах міжнародна фінансова допомога є ключовим компенсатором дефіциту рахунку поточних операцій та головним джерелом підтримання ліквідності платіжного балансу.

Класифікація та макроекономічний ефект міжнародної допомоги розглянуті в таблиці 1.

Наявність системних ризиків неритмічності надходжень та поступове заміщення грантів кредитами посилюють загрози для курсової стабільності та вимагають жорсткого контролю за показниками достатності міжнародних резервів.

Таблиця 1

Класифікація та макроекономічний ефект міжнародної допомоги

Форма допомоги	Стаття відображення в платіжному балансі	Макроекономічний ефект
Гранти (безповоротні кошти)	Рахунок поточних операцій (стаття «Вторинні доходи»)	Безпосередньо покращують сальдо поточного рахунку без формування майбутніх боргових зобов'язань.
Пільгові кредити та макрофінансова допомога	Фінансовий рахунок	Забезпечують приплив ліквідності у короткостроковому періоді, але збільшують зовнішній борг та навантаження на ПБ у майбутньому.
Гуманітарна та технічна допомога	Імпорт товарів/послуг із паралельним відображенням у «Вторинних доходах»	Мають нейтральне підсумкове сальдо, але забезпечують критичне постачання невійськових ресурсів.

Забезпечення загальної стійкості платіжного балансу покладається на регуляторну політику НБУ, яка має поєднувати заходи валютного контролю із ринковими інструментами:

- Зважена валютна лібералізація. Реалізація контрольованого та поетапного пом'якшення обмежень, що є необхідним сигналом для відновлення довіри іноземних інвесторів.

- Оптимізація управління міжнародними резервами. Підтримання обсягу золотовалютних резервів на рівні, що перевищує критерій достатності (мінімум 3 місяці майбутнього імпорту), для згладжування структурних дисбалансів на міжбанківському валютному ринку.

- Стимулювання попиту на гривневі активи. Збереження позитивної реальної ставки за гривневими депозитами та ОВДП з метою мінімізації ризиків доларизації економіки та відтоку капіталу з внутрішнього контуру.

Стабілізація та довгострокове зміцнення платіжного балансу України в умовах сучасних екзогенних шоків можливі лише за умови реалізації комплексного підходу. Переорієнтація промисловості на випуск продукції з високою доданою вартістю, стимулювання реінтеграції вимушених мігрантів, оптимізація структури міжнародної допомоги із пріоритетом на грантове фінансування та інструменти страхування інвестицій дозволять знизити дефіцит поточного рахунку. Активна монетарна політика НБУ має забезпечити інституційне підґрунтя для переходу економіки України до фази самодостатнього та стійкого відновлення.

Список використаних джерел

1. Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6). Washington, D. C. : International Monetary Fund, 2009. 351 p. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf> (дата звернення 07.06.2026).